

Metody nauczania adekwatne do klas o dużym zróżnicowaniu wiedzy i umiejętności uczniów

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Anna Katarzyna Kiełczewska

Wstęp

We wszystkich klasach istnieją różnice w poziomie wiedzy i umiejętności. Obecność uczniów z Ukrainy jeszcze bardziej je uwidacznia. Ukraińskie dzieci i młodzież mają często trudności w nauce, ponieważ system edukacyjny w ich kraju jest odmienny od polskiego. Nauczanie przedmiotowe rozpoczyna się tam później, a przedmioty są uczone w innej kolejności i w innym wymiarze. Niekompatybilność treści podręczników, kolejności i sposobu realizacji tematów oraz bariera językowa zazwyczaj plasują tych uczniów na najniższym poziomie nauczania.

W grupach jednorodnych narodowościowo występują co najmniej trzy różne poziomy. W klasach mieszanych może być ich więcej. Jak nauczać w takich grupach? W sposób zrozumiały dla wszystkich, pamiętając, że liczba i stopień trudności zadań nie mogą wykraczać poza kompetencje i umiejętności poszczególnych osób. Dzięki temu oprócz satysfakcji i poczucia sukcesu uczniowie zyskują możliwość zaspokajania potrzeb społecznych i emocjonalnych, takich jak: potrzeba bezpieczeństwa, przynależności, tożsamości, uznania, kompetencji i autonomii.

Poziom językowy materiałów dydaktycznych musi być zgodny z aktualnym poziomem językowym ukraińskich uczniów, których większość posługuje się polskim na poziomie komunikacyjnym. Możesz korzystać ze wsparcia asystenta kulturowego, jeśli szkoła zapewnia obecność takiej osoby. Dobrym rozwiązaniem jest tworzenie tekstów ETR (ang. *easy to read and understand*), o których przeczytasz dalej.

Cztery filary skutecznego nauczania

1. Szybka diagnoza

Poproś uczniów o wykonanie ćwiczenia, które diagnozuje kompetencje i umiejętności kluczowe dla twojego przedmiotu, ale NIE sprawdza wiedzy. Przygotuj pytania na poziomie najniższym, przeciętnym i ponadprzeciętnym. Instrukcje/pytania podaj w języku polskim i ukraińskim, aby uniknąć zaniżenia wyników z powodu trudności ze zrozumieniem poleceń.

Zastanów się, jaki wpływ na wyniki mają odmiennosc ukraińskiego systemu edukacyjnego, różnice programowe i bariera językowa, a także jakie potrzeby mają ci uczniowie (język, wiedza, umiejętności, integracja społeczna).

2. Cele lekcji

Dopasuj je do poszczególnych poziomów i podaj prostym, zrozumiałym dla wszystkich językiem. Określenia takie jak: *wprowadzenie*, *opanowanie*, *kształtowanie* zastąp słowami: *poznasz* (słownictwo, pojęcia, wzory), *zbadasz* (zjawisko, preparat pod mikroskopem), *utrwalisz* (definicje, wiadomości, daty), *stworzysz mapę myśli* (na temat...) , *rozwiążesz* (równanie, zadanie, problem).

Zastanów się, jak uczniowie z Ukrainy mogą uzupełnić różnice programowe (dodatkowe materiały, tutoring koleżeński, zajęcia wyrównawcze, pomoc językowa, wykorzystanie dostępnych w Internecie materiałów w języku ukraińskim¹).

3. Materiały

Opracuj je w trzech wariantach. Nie chodzi o przygotowanie trzech różnych lekcji, lecz o wybranie pojęć/treści na poziomie podstawowym (podstawa programowa) i wyższym, rozszerzonym. Korzystasz z podręcznika? Zaznacz kolorowymi markerami zagadnienia, które uczniowie muszą poznać i opanować (każdy kolor odpowiada jednemu poziomowi). W ten sposób szybko sprawdzisz, co powinno się znaleźć w zadaniach. Jeśli wolisz początkowo korzystać z gotowych materiałów, odwiedź <https://www.frse.org.pl/aktualnosci/materiały-edukacyjne-dopracy-z-uczniami-z-ukrainy>.

Zastanów się, z jakich źródeł mogą skorzystać obcojęzyczni uczniowie, żeby samodzielnie uzupełnić wiedzę.

¹ Elektroniczne wersje podręczników do wszystkich przedmiotów dla klas I–XI:

<https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/>,

<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>.

Słownik ukraińsko-polski i polsko-ukraiński: <https://lib.imzo.gov.ua/dvovovn-slovniki/ukrainsko-polskiy-ta-polsko-ukrainskiy-slovník-dlya-zakladv-zagalno-seredno-osvti-z-navchanniyam-polskoyu-movoyu--bobkova-os-bogomolova-n-gsem-ov-grit-senko-lg-nedashkvska-av-pankratova--prokopishin-lv-remekh-to-slpchuk-yu-/>.

4. Zadania/ karty pracy

Zadania na najniższym poziomie ogranicz do podstawy programowej (proste kompetencje i umiejętności, np. wyszukiwanie i porządkowanie informacji, rozwiązywanie łatwych zadań z matematyki). Na wyższych poziomach uczniowie powinni analizować i przetwarzać materiał, czyli wyrażać zdanie, argumentować, przekształcać wzory, interpretować teksty.

Zastanów się, czy zadawać pracę domową. Uczniowie z Ukrainy w wielu przypadkach mają jeszcze lekcje języka polskiego i zajęcia online we własnym języku.

Przykładowe metody pracy

Dla uproszczenia wyróżnijmy trzy poziomy:

- **P1** – najniższy (minimum programowe),
- **P2** – przeciętny, średni,
- **P3** – wyższy niż przeciętny.

Proponowane formy pracy możesz realizować w grupach jednorodnych (uczniowie na tym samym poziomie, bezpieczna integracja) lub mieszanych (uczniowie na różnych poziomach, zróżnicowane zadania i role grupowe).

1. Praca z tekstem

Długość i stopień trudności tekstu na P1 ogranicz do minimum. Wprowadź kluczowe słowa i pojęcia. Zadawaj pytania typu: *wyszukaj, zaznacz, uporządkuj, dopasuj, znajdź podobieństwa i różnice, określ ton wypowiedzi (pozytywny, negatywny, neutralny)*. Uczniom na poziomie P2 zadawaj więcej pytań otwartych: zinterpretuj, uzasadnij, porównaj. Osoby na poziomie P3 mogą integrować nowe treści z wcześniej zdobytą wiedzą (język polski – analiza epoki, historia – badanie przyczyn wydarzeń, matematyka – rozwiązywanie zadań z całego działu).

Uczniowie słabo rozumiejący polski powinni mieć możliwość korzystania z translatorów i materiałów w języku ukraińskim, np. ze stron <https://www.frse.org.pl/aktualnosci/materialy-edukacyjne-do-pracy-z-uczniami-z-ukrainy> lub <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/materialy-edukacyjne-do-wykorzystania-w-pracy-z-uczniami-z-ukrainy>.

Metoda **ETR** umożliwi opracowywanie tekstów łatwych do czytania. Uproszczona forma przekazu pisemnego (dla obcokrajowca łatwiejsza od ustnego) polega na używaniu prostych do zrozumienia słów oraz tłumaczeniu trudnych wyrazów związanych z tematem. Instrukcję znajdziesz na <https://zpe.gov.pl/b/tekst-latwy-do-czytania-i-zrozumienia-instrukcja/P17Ib7LYC>.

2. Mapa myśli

Jest to wizualny sposób organizowania informacji i robienia notatek. Sprawdza się w pracy grupowej. Słowa-klucze (temat i podtematy mapy) na P1 to podstawowe pojęcia i związane z nimi skojarzenia lub przykłady z lekcji. P2 i P3 mogą rozważać za i przeciw, rozwiązywać problemy, łączyć teorię z praktyką. Dla cudzoziemców taka mapa może stać się kompendium wiedzy z danej lekcji lub działu. O tworzeniu map myśli przeczytasz na <https://aktywnaedukacja.ceo.org.pl/content/mapy-my%C5%9Bli>.

3. Plakat

To wizualne opracowanie zagadnienia lub problemu (w grupach mieszanych). Na plakacie znajdują się kluczowe pojęcia, objaśnienia, rysunki, propozycje rozwiązań, cytaty, daty itp. Uczniowie sami wybierają techniki wykonania planszy, gotową pracę mogą sfotografować i wykorzystać do powtórki materiału.

4. Gry dydaktyczne

Nauka przez zabawę pomaga wprowadzać nowy materiał lub utrwalać już omówiony. Pytania muszą być krótkie i proste językowo. Skorzystaj z WordWall, Kahoot, LearningApps. Jest tam wiele gotowych quizów z różnych przedmiotów.

5. Edukacja rówieśnicza (*peer learning*)

Jest to praca grupowa (grupy mieszane) umożliwiająca wzajemną wymianę wiedzy i umiejętności. Z wykładu przyswajamy 5% treści, a z nauczania innych aż 80%.

Wariant 1: uczniowie wykonują proste zadanie indywidualnie, następnie odwracają się do kolegi z ławki, porównują odpowiedzi i wyjaśniają wątpliwości.

Wariant 2: losowo dobrane grupy wykonują zadanie. Uczniowie, którzy lepiej sobie z nim radzą, tłumaczą materiał pozostałym. Możesz przypisać członkom grupy role, aby każdy czuł się ważny i użyteczny.

Wariant 3: grupy (te same lub nowe) uczą się wspólnie także po lekcjach, np. razem odrabiają pracę domową.

6. Samoocena

Po sprawdzeniu zadań uczniowie określają, czego się nauczyli. Mogą notować postępy i trudności w zeszyte ćwiczeń, stosując kolory (zielony – rozumiem, wiem, pomarańczowy – rozumiem częściowo, mam jeszcze trudności, czerwony – nie rozumiem, nie pamiętam), znaki (plus, minus) lub emotikony. W przypadku trudności zapewnij im pomoc (dodatkowe lekcje, *peer learning*).

Struktura lekcji

Przejrzystość i przewidywalność kreują poczucie bezpieczeństwa oraz zwiększają koncentrację i motywację uczniów.

Komunikatywność

Karty z uproszczonymi instrukcjami lub tablice szybkich komunikatów w dwóch językach pomagają zrozumieć, co dzieje się na lekcji.

Język

Uczniowie, którzy słabiej znają język, osiągają lepsze wyniki, gdy pracują w języku ojczystym.

Eklektyzm

Łączenie różnych sposobów przekazywania wiedzy angażuje uwagę uczniów. Wzrokowcy lubią obraz – ilustracje, plansze lub mapy, słuchowcy wolą wykłady i nagrania audio, a kinestetycy działanie, np. demonstracje, eksperymenty i ruch.

Czas

Więcej czasu na wykonanie zadań zwiększa szanse na sukces wśród osób, które radzą sobie najslabiej. Niech wykonają jedno proste ćwiczenie, ale zrobią to dobrze.

Indywidualizacja nauczania

Dostosowywanie zadań do aktualnych potrzeb, możliwości i umiejętności wychowanków jest kluczowe w klasach o mieszanych poziomach.

Ewaluacja

Ocenianie kształtujące (informacja zwrotna) wskazuje uczniom ich osiągnięcia oraz to, czego jeszcze mają się nauczyć. Unikaj odpytywania ustnego ukraińskich uczniów. Jeśli już, to nie przy całej klasie i z możliwością korzystania z tłumacza, np. w telefonie. Podczas sprawdzianów pisemnych pamiętaj o prostych instrukcjach w obu językach. Podopiecznym słabo znającym polski pozwól odpowiadać w języku ojczystym, najlepiej w formie elektronicznej, abyś szybko mógł przetłumaczyć odpowiedź. Polscy uczniowie muszą wiedzieć i rozumieć, dlaczego ich koledzy są testowani i oceniani inaczej. Więcej o ocenianiu przeczytasz na <https://sus.ceo.org.pl/ocenie-kszaltujace/ocenie-kszaltujace-2/>.

Metody aktywizujące angażują uczniów w lekcje, sprzyjają tworzeniu dobrej atmosfery, zaspokajaniu potrzeb indywidualnych i społecznych oraz integracji międzykulturowej. Nauczycieli zwalniają zaś z konieczności dźwigania całej lekcji na własnych barkach, dzięki czemu mogą oni skuteczniej wspierać podopiecznych.

W publikacji https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2022/09/CEO_Szkola-zroznicowana-kulturowo_raport sierpien22.pdf przeczytasz o wyzwaniach i potrzebach związanych z obecnością w szkołach uczniów z Ukrainy.

Tekst powstał w partnerstwie z Norwegian Refugee Council.